

Ὁρθόδοξος Ἐνημέρωσις

«Ἐντολή γάρ Κυρίου μὴ σιωπᾶν ἐν καιρῷ κινδυνευούσης Πίστεως. Λάλει γάρ, φησί, καὶ μὴ σιώπα... Διὰ τοῦτο καγὼ ὁ τάλας, δεδοικὸς τὸ Κριτήριον, λαλῶ».

(Ὁσ. Θεοδώρου Στουδίτου, PG 99, 1321)

■ Πρότυπον γιὰ τὴν καταδίκη τῆς λεγομένης Συνόδου τῆς Κρήτης

Πῶς ἡ Ὁρθοδοξία ξεπέρασε τὴν ψευδοσύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας*

Οἱ Ἀνθενωτικοὶ Ἀγῶνες
τοῦ Ἁγίου Μάρκου Εὐγενικοῦ
καὶ τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου

Ἐτὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή, κατὰ τὸν 15ο αἰῶνα, πρὶν τὴν Ἄλωση τῆς Πόλεως τὸ 1453, διαμορφώθηκαν κυρίως δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα.

Τὸ πρῶτο στρατόπεδο, αὐτὸ τῶν λατινοφρόνων καὶ παποφίλων, μὲ ἡγέτη τὸν ἀποστάτη καὶ λατινόφρονα Βησσαρίωνα Νικαίας, ὁ ὁποῖος τελικῶς ἐνσωματώθηκε πλήρως στὴν αἵρεση τοῦ Παπισμοῦ καὶ ἔγινε Καρδινάλιος, πρότεινε τὴν συμμαχία μὲ τὴν Δύση πρὸς ἀπόκρουση τοῦ τουρκικοῦ κινδύνου, καὶ ἐπηρέασε ἀποφασιστικὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννη Η΄ Παλαιολόγο, πού ἀγωνιοῦσε γιὰ τὴν τύχη τῆς αὐτοκρατορίας, τὸν ὁποῖο παρέσυρε στὴν ταπεινωτικὴ ὑπογραφή τοῦ «ένωτικοῦ» ὅρου τῆς ψευδοσυνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας (1438-1439), δεκατέσσερα μόλις χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν Ἄλωση.

Τὸ δεύτερο στρατόπεδο, αὐτὸ τῶν Ὁρθοδόξων, μὲ ἡγέτη τὸν Ἅγιο Μᾶρκο Ἀρχιεπίσκοπο Ἐφέσου τὸν Εὐγενικό, ἀγωνίστηκε νὰ ἀποτρέψει τὴν ψευδοένωση μὲ τὴν αἵρεση τοῦ Παπισμοῦ καὶ ἐπηρέασε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. **Ἦ**θελε τὸ ἔθνος νὰ διασώσει πρὸ παντὸς τὴν πολιτιστικὴ του ὄντοτητα καὶ αὐτοσυνειδησία, γιὰτὶ γνώριζε τὴν ἀναμφισβήτητη ἱστορικὴ

(*) Περιοδ. «Θεοδομία», ἀριθμ. 2/Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 2017, σελ. 212-334. Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου π. Ἀγγέλου Ἀγγελακοπούλου. ● Ἐπιμέλ. ἡμετ.

ἀλήθεια ὅτι τὰ ἔθνη χάνονται, ὄχι ὅταν χάσουν τὴν κρατική τους ὀντότητα, ἀλλὰ ὅταν χάσουν τὴν πολιτιστική τους ταυτότητα, τὴν ψυχή τους. **Ἐφ'** ὅσον ἡ ὀποιαδήποτε βοήθεια τῆς Δύσεως στὶς διπλωματικὲς διαπραγματεύσεις προϋπέθετε τὸν ἐκλατινισμό τῶν Ὁρθοδόξων, ἔπρεπε τὸ Ἔθνος νὰ στηριχθεῖ στὶς δικές του δυνάμεις. **Καὶ** μολονότι προέβλεπαν ὡς ἀναπότρεπτη τὴν ὑποταγὴ στοὺς ἀλλοθρήσκους, πίστευαν ὅτι θὰ δημιουργοῦνταν οἱ συνθήκες τῆς ἀναβίωσης καὶ τῆς παλιγγενεσίας. **Ἰ**πὸ τὸ πρόσχημα τῆς βοήθειας, οἱ Δυτικοὶ οὐσιαστικῶς θὰ κατακτοῦσαν καὶ πάλι τὴν Κωνσταντινούπολη. **Κατάκτηση** καὶ ἡ μία, κατάκτηση καὶ ἡ ἄλλη. **Σ**τὴν ὑπὸ τοὺς Τούρκους, ὅμως, κατάκτηση θὰ παρέμενε τὸ πλεονέκτημα τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας, τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸ Ἔθνος δὲν θὰ πρόδιδε οἰκειοθελῶς τὶς παραδόσεις του, δὲν θὰ θυσίαζε τὴν Ὁρθοδοξία, ἡ ὀποία ἀποτελοῦσε τὸ οὐσιαστικώτερο στοιχεῖο τῆς ἐθνικῆς του ταυτότητας. **Ἐπιπλέον,** ἡ μεγάλη πολιτιστικὴ ὑπεροχὴ ἔναντι τῶν Τούρκων καὶ τὸ παντελῶς ἀνόμοιο τοῦ θρησκευήματος θὰ ἀποτελοῦσαν δυσμενεῖς παράγοντες γιὰ τὸν πλήρη ἐξισλαμισμό, ἐνῶ ἀντίθετα μὲ τοὺς Φράγκους ὁ ἐκλατινισμὸς θὰ ἦταν εὐκολώτερος.

Ἡ ψευδοένωση Φερράρας-Φλωρεντίας ἐπιβλήθηκε ἐκ τῶν ἄνω καὶ εἶχε πολιτικὰ κίνητρα, τελειῶς ξένα πρὸς τὸν πνευματικὸ στόχο τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀληθινῆς ἐνώσεως. **Γι'** αὐτὸ καὶ ἀνατράπηκε ἐκ τῶν κάτω καὶ εἶναι πλέον, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Κ. Heussi, ἓνα ἀπλὸ χαρτί¹. **Οἱ** Ὁρθόδοξοι, λόγῳ τῆς κατεπείγουσας καὶ ἀγωνιώδους ἀνάγκης νὰ λάβουν βοήθεια, ἀντὶ νὰ μεταβοῦν στὴν πόλη τῆς Βασιλείας καὶ νὰ στηρίξουν τὴν ἐκεῖ ἀντιπαπικὴ Σύνοδο, σύρθηκαν σὲ μία λεγομένη «σύνοδο» ἀσυνήθους διαδικασίας καὶ διάρκειας, ὑποχώρησαν σ' ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις τῶν αἰρετικῶν Παπικῶν, καὶ προσέφεραν στὴν αἴρεση τοῦ Παπισμοῦ ἀνεκτίμητη βοήθεια καὶ ἀναγνώριση, χωρὶς νὰ λάβουν τὰ συμφωνηθέντα ἀνταλλάγματα. **Ἐνίσχυσαν,** ἐν πρώτοις, μὲ τὴν συμμετοχὴ τους τὸ κῦρος τοῦ αἰρεσιάρχη «Πάπα» Εὐγενίου τοῦ Δ', τὸν ὀποῖο ἡ μεταρρυθμιστικὴ Σύνοδος τῆς Βασιλείας εἶχε καθαιρέσει, καὶ συνετέλεσαν ἔτσι στὴ διάλυση αὐτῆς τῆς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλπίδων γιὰ ἐκδημοκρατισμὸ τῆς ἀπολυταρχικῆς μοναρχίας τοῦ αἰρεσιάρχη «Πάπα». **Νομιμοποίησαν** κατόπιν, μὲ ἀπόφαση τῆς ψευδοσυνόδου, τὶς ἐπιδιώξεις τῶν «Παπῶν», περὶ

1. K. HEUSSI, *Kompendium der Kirchengeschichte*, Tübingen 1909, σ. 280.

πρωτείου και κυριαρχίας ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας. **Κ**υρίως, ὁμως, προσέφεραν στὴν αἵρεση τοῦ Παπισμοῦ τὴν βάση, πάνω στὴν ὁποία στηρίχθηκαν οἱ ἐπόμενες ψευδοσύνοδοι τοῦ Τριδέντου (1545-1563) καὶ τῆς Α΄ Βατικανῆς (1870) γιὰ τὴν δογματοποίηση τοῦ πρωτείου καὶ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ «Πάπα». **Αὐτό**, πὺ ἐπὶ αἰῶνες ἐπέδιωκε νὰ ἐπιτύχει ἡ αἵρεση τοῦ Παπισμοῦ μὲ συστηματικὴ νόθευση κειμένων, τὸ προσέφεραν οἱ λατινόφρονες καὶ παπόφιλοι «Ὁρθόδοξοι» στὴν ψευδοσύνοδο τῆς Φλωρεντίας.

Αὐτῆ, λοιπόν, τὴν προσφορὰ τῶν λατινοφρόνων πρὸς τὴν αἵρεση τοῦ Παπισμοῦ ἀγωνίστηκαν καὶ πέτυχαν νὰ ἀκυρώσουν ὁ φύλακας τῆς πίστεως, Ὁρθόδοξος λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικὸς καὶ ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος².

1. Ἡ ὀργὴ τοῦ φύλακα τῆς πίστεως, Ὁρθοδόξου λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Στὴν Κωνσταντινούπολη ὁ Ὁρθόδοξος λαὸς δὲν εἶχε κάνει δεκτὴ τὴν ψευδοένωση, γιὰτὶ ἤθελαν τὴν καλὴ ἔνωση μὲ τοὺς Παπικούς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, Παραδόσεως καὶ Ζωῆς³. **Ἔτσι**, τὸ πλῆθος ἦταν ἐνθουσιασμένο μὲ τὴν σθεναρὴ στάση, πὺ κράτησε ὁ Ἅγιος Μάρκος κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ψευδοσυνόδου. **Τὸν** ὑποδέχθηκε θριαμβευτικὰ, θεωρώντας τὸν πραγματικὸ ὑπέρμαχο τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως. **Ἐβλεπε** τὸν Ἅγιο Μάρκο ὡς τὸν μοναδικὸ Ἱεράρχη, πὺ εἶχε τὸ θάρρος καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ὑπερασπισθεῖ τὴν ὀρθὴ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐπιστροφή τῆς ὀρθόδοξης ἀντιπροσωπίας στὴν Κωνσταντινούπολη ὑπῆρξε ἐρέθισμα γιὰ τὴν γενικότερη ἔκφραση τῆς δυσφορίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως. **Τὴν** 1.2.1440 ἀποβιβάζονταν στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐπανακάμπτοντας ἀπὸ τὴν Φλωρεντία, οἱ λατινόφρονες Ἑλληνες Ἀρχιερεῖς, τοὺς ὁποίους, μὲ ἔκδηλη ἀγωνία, ἀνέμεναν τὰ πλῆθη τοῦ λαοῦ. **Ὁ** λαὸς τῆς Βασιλεύουσας γιὰ δύο ὀλόκληρα χρόνια δὲν δοκίμαζε τόση ἀγωνία ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῶν Τούρκων, ὅση ἀπὸ τοὺς ἀόριστους φόβους

2. Πρωτοπρεσβ. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΖΗΣΗΣ, «Ἡ ἄλωση τῆς Πόλης κατὰ τὸν Γεννάδιο Σχολάριο», *Θεοδρομία* Η² (Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 2006) 219-239.

3. Β. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ, «Φερράρας-Φλωρεντίας σύνοδος», *ΘΗΕ*, τ. 11^{ος}, στ. 1020.

του, μήπως στην Φλωρεντία κινδυνεύσουν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὄσια τῆς πίστεως τῶν Πατέρων του. **Ὁ** λαὸς ζητοῦσε νὰ μάθει, ἂν στὴν Φλωρεντία νίκησε ἡ Ὁρθοδοξία. **Οἱ** προδότες τῆς Ὁρθοδοξίας, δαισθανόμενοι τὴν ὀργὴ τοῦ λαοῦ, ἀπαντοῦσαν, μεταμελημένοι: *«πουλήσαμε τὴν πίστη μας· ἀνταλλάξαμε τὴν εὐσέβεια μὲ τὴν ἀσέβεια· προδίδοντας τὴν καθαρὴ θυσία, γίναμε ἀζυμίτες...»*⁴. Σύμφωνα μὲ τὸν Δούκα, οἱ ἐφιάλτες τῆς Ὁρθοδοξίας, κατάμεστοι αἰσχύνης καὶ τρέμοντας τὴν κατακραυγὴ τοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος, καταριόντουσαν τὴν ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία ὑπέγραψαν τὸν «ένωτικὸ» ὄρο τῆς Φλωρεντίας: *«ἡ δεξιὰ αὐτῆ ὑπέγραψε, ἔλεγαν, νὰ κοπεῖ· ἡ γλῶσσα ἀμολόγησε, νὰ ἐκριζωθεῖ»*⁵.

Ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή συντάχθηκε μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ καὶ ἀνάγκασε τοὺς ἀργυρώνητους προδότες τῆς Ὁρθοδοξίας νὰ χτυποῦν τὰ στήθη τους, ἐπιδεικνύοντας μεταμέλεια, ἐπειδὴ συνέπραξαν στὴν τραγωδία τῆς Φλωρεντίας. **Ἦδη** ὁ λαὸς εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἁγίου Μάρκου ὅτι ἡ ψευδοσύνοδος τῆς Φλωρεντίας θὰ ἀνατραπεῖ καὶ ἡ ψευδοένωση θὰ ἀκυρωθεῖ⁶. **Καὶ** αὐτὸς ἀκόμη ὁ αὐτοκράτορας Ἰωάννης, φοβούμενος τὴν ἐξέγερση τοῦ λαοῦ, δὲν μίλησε ὑπὲρ τοῦ ὄρου τῆς Φλωρεντίας⁷. **Ὁ** λαός, στοιχώντας στὶς ὁδηγίες τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, οὔτε τὸν Πατριάρχη οὔτε τὸν Αὐτοκράτορα φοβόταν. **Ὁ** Σίλβεστρος Συρόπουλος γράφει ὅτι *«οἱ πιστοὶ τῆς Κωνσταντινούπολης περισσότερο στηρίζονταν καὶ καταφρονοῦσαν τὰ γεγονότα στὴ Σύνοδο καὶ παρασιωποῦσαν καὶ τὸ μνημόσυνο τοῦ Βασιλιᾶ»*⁸. **Οἱ** Ὁρθόδοξοι κληρικοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρνοῦνταν νὰ συλλειτουργήσουν μὲ τοὺς λατινόφρονες. **Στὴν** Κωνσταντινούπολη *«οὔτε ὁ πάπας μνημονεύονταν, οὔτε ὁ ὄρος ἀναγνώσθηκε, οὔτε κάτι ἄλλο καινοτομήθηκε»*⁹.

4. ΔΟΥΚΑΣ, *Historia Byzantina*, ἐκδ. Bekker, Βόννη 1834, σ. 216.

5. Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, ἐκδ. ΣΤ', τ. Ε', Ἀθῆναι 1932, σ. 276.

6. ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ ΕΥΓΕΝΙΚΟΣ, *Ἐπιστολὴ πρὸς Θεοφάνην*, P.G. 160, 1097C.

7. Π. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, *Σχέσεις Καθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων*, Ἀθῆναι 1958, σσ. 524-525.

8. ΣΙΛΒΕΣΤΡΟΣ ΣΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Vera historia Unionis non verae inter Graecos et Latinos, sive concilii Florentini exactissima narratio, graece scripta per Sylvestrum Sguropulum*, ἐκδ. Rob. Greyghton, Hagae 1660, XII, κεφ. Β', σ. 332.

9. Ὁ. π. σσ. 331-332.

Ἡ ἐξέγερση τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ κατὰ τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φλωρεντίας ἦταν τέτοια, ὥστε σύντομα ἀναγκάστηκαν ὅλοι σχεδὸν οἱ Ἑλληνες Ἐπίσκοποι, ποὺ ὑπέγραψαν τὴν ψευδῆ ἔνωσι, ν' ἀνακαλέσουν τὴν ὑπογραφή τους μὲ νεώτερη δήλωση¹⁰. **Ἡ** ἀντίδραση τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τῶν λατινοφρόνων, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ἐμφανίζοταν μεγαλύτερη καὶ περισσότερο ὀργανωμένη. *«Οἱ λατινόφρονες ἀποφεύγονταν. Οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς ψευδοενώσεως βρισκόνταν ὄλο καὶ περισσότερο ἀπομονωμένοι. Στὸς ναοὺς, ποὺ λειτουργοῦσαν, δὲν σύχναζαν πιστοί. Ἀκόμη καὶ αὐτοί, ποὺ τοὺς ἐπισκέπτονταν ἀπὸ περιέργεια, οἱ φίλοι τους τοὺς ἀπέφευγαν»*¹¹. **Ὁ** Ὁρθόδοξος λαὸς δὲν ἤθελε νὰ ἔχει ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία μὲ τοὺς λατινόφρονες Ἐπισκόπους καὶ κληρικούς. **Ὁ** Ἅγιος Μᾶρκος σὲ ἐπιστολὴ του ἀπὸ τὴν Λῆμνο, ὅπου ἦταν ἐξόριστος, πρὸς τὸν ἱερομόναχο Θεοφάνη στὸν Εὐριπο περιγράφει αὐτὴν τὴν ἀντίδραση τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ: *«Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὴν ἐξορία μου, ἐλέγχουν τοὺς ἀλιτήριους καὶ παραβάτες τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῶν πατρικῶν θεσμῶν, καὶ τοὺς δυσφημίζουν παντοῦ ὡς καθάρματα, χωρὶς νὰ ἀνέχονται οὔτε νὰ συλλειτουργοῦν μ' αὐτούς, οὔτε νὰ τοὺς μνημονεύουν ὡς Χριστιανούς»*¹².

Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω περιγραφή καταδεικνύεται ἡ στάση τοῦ λαοῦ καὶ ἡ συμβολὴ του στὴν ἀποκατάσταση τῆς Ὁρθοδοξίας. **Ὁ** λαός, ὄχι μόνο γνώριζε τὴν πίστη του, ἀλλὰ καὶ τὴν στάση ποὺ ἔπρεπε νὰ κρατήσῃ, ὅταν αὐτὴ προδιδόταν. **Καὶ** ἡ στάση αὐτὴ ἦταν ἡ διακοπὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μὲ τοὺς λατινόφρονες.

2. Ἅγιος Μᾶρκος Ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός, ὁ ἄτλας τῆς Ὁρθοδοξίας

Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός, ὅπως ὅλοι οἱ μετὰ τὸ σχίσμα ἅγιοι Πατέρες, ἀγωνίστηκε ἐναντίον τῆς αἰρέσεως τοῦ Παπισμοῦ, ὁ ὁποῖος, ἐκμεταλλευόμενος τὴν παντελῆ ἐξασθένεια τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, θέλησε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ὁρθοδοξία, ἡ ὁποία θὰ τοῦ δινόταν ἐκ τῶν προτέρων ὡς ἀντάλλαγμα, προκειμένου

10. ΓΕΝΑΔΙΟΣ ΣΧΟΛΑΡΙΟΣ, *Κατὰ τῆς προσθήκης...*, P.G. 160, 723D.

11. JOSEPH GILL, *Ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας*, μετ. Καλοῦ Τύπου, Ἀθῆναι 1962, σσ. 405, 407.

12. ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ ΕΦΕΣΟΥ, *Ἐπιστολὴ πρὸς Θεοφάνην*, P.G. 160, 1097AB.

νά βοηθήσει, ὅπως ἔλεγε, στρατιωτικὰ καὶ οικονομικὰ τὴν καταρρέουσα αὐτοκρατορία. **Εἶ**ναι γεγονός ὅτι, ἂν δὲν ὑπῆρχε, κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ, σ' αὐτὴν τὴν κρίσιμη γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία περίοδο ὁ Ἅγιος Μᾶρκος, θὰ εἶχε φραγκέψει, ἐκλατινιστεῖ ὅλη ἡ Ἀνατολή καὶ ἡ ἀληθινὴ πίστη θὰ εἶχε ἐξαλειφθεῖ ἀπὸ τὴν γῆ.

Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι ὁ Ἅγιος Μᾶρκος δὲν ἀγωνίσθηκε μόνο κατὰ τὴν ψευδοσύνοδο τῆς Φλωρεντίας-Φερράρας, πρᾶγμα ποῦ εἶναι σὲ πολλοὺς γνωστό, ἀλλὰ ἀγωνίσθηκε καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς συμφωνίας καὶ τὴν ἐπάνοδο στὴν Κωνσταντινούπολη. **Αὐ**τοὶ μάλιστα οἱ τελευταῖοι ἀγῶνες του, οἱ ὁποῖοι σὲ πολλοὺς εἶναι ἄγνωστοι, ἔχουν ἴσως μεγαλύτερη σημασία, διότι θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ κατὰ τὴν ψευδοσύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας ἀγῶνες του δὲν τελεσφόρησαν, ἐφ' ὅσον ὑπογράφηκε τελικῶς ἡ ψευδοένωση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τὴν αἵρεση τοῦ Παπισμοῦ, ἐνῶ οἱ μετὰ τὴν ψευδοσύνοδο ἀγῶνες του εἶχαν πλήρη ἐπιτυχία, ἐπειδὴ ἔγιναν αἰτία νὰ ἐπανέλθει ἡ Ὁρθοδοξία καὶ νὰ καταδικασθεῖ συνοδικῶς ἡ ψευδοσύνοδος τῆς Φλωρεντίας καὶ μαζί ἡ αἵρεση τοῦ Παπισμοῦ.

Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος Εὐγενικός, ἀφοῦ ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Φλωρεντία, ἓνα καὶ μοναδικὸ σκοπὸ ἔθεσε. **Ν'** ἀγωνιστεῖ καὶ ν' ἀποδείξει παράνομη, ἀντικανονικὴ, ἀντορθόδοξη καὶ ἄκυρη τὴν ψευδοσύνοδο τῆς Φλωρεντίας καὶ τὸν ὄρο τῆς ψευδοῦς ἐνώσεως Ὁρθοδοξίας καὶ Παπισμοῦ, ποῦ ὑπογράφηκε ἀπ' ὅλους. **Τ**ὸ καΐαφικὸ συνέδριο τῆς Φλωρεντίας ἔπρεπε μετὰ κάθε θυσία ν' ἀποκηρυχθεῖ ἀπὸ ὅλο τὸ ὀρθόδοξο πλήρωμα. **Ὁ** γενναῖος Ἐπίσκοπος τῆς Ἐφέσου ἔθεσε τὴν ψευδοσύνοδο τῆς Φλωρεντίας καὶ τὸν «ἐνωτικὸν» ὄρο τῆς στὴν κρίση τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως τοῦ φύλακα τῆς Ὁρθοδοξίας ὀρθοδόξου λαοῦ.

Επίσης, ὁ Ἅγιος Μᾶρκος διέκοψε τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία μετὰ ὅλους ὅσους ὑπέγραψαν τὴν ψευδοένωση στὴν Φλωρεντία καὶ ὅσους τοὺς ἀκολουθοῦσαν. **Ἀ**ρνήθηκε νὰ ἔλθει σὲ ὅποιαδήποτε ἐπαφὴ μετὰ τὸν νέο λατινόφρονα Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνη καὶ τοὺς ὁμόφρονές του.

Ἀναφέρει ὁ ἴδιος: «ἐγώ, λοιπόν, ἀφοῦ χωρίστηκα ἀπ' αὐτοὺς (τοὺς λατινόφρονες), γιὰ νὰ εἶμαι ἐνωμένος μετὰ τοὺς ἀγίους πατέρες καὶ διδασκάλους, κάνω σὲ ὅλους φανερὴ τὴν γνώμη μου μετὰ τὰ γραφόμενά μου, ὥστε νὰ μπορεῖ ὁ καθένας, ποῦ θέλει, νὰ κρίνει, ἂν ἔχαιρα γιὰ

τὰ ὑγιῆ δόγματα ἢ ἂν δέχθηκα τὴν γενομένη ἔνωση μὲ διεστραμμένα δόγματα καὶ διδασκαλίες»¹³.

Ὁ Σ. Συρόπουλος, ἀναφερόμενος στὴν διαδικασία γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ νέου Πατριάρχου, λέγει ὅτι ὁ Ἅγιος Μάρκος δὲν εἶχε ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία οὔτε μὲ τὴν Σύνοδο. **«Ὁ βασιλιὰς καὶ οἱ ἄρχοντες δὲν ἔκαναν καθόλου λόγο γιὰ τὸν Ἐφέσου, γιὰ νὰ παραστειῖ στὴν ψηφοφορία, ἐπειδὴ τὸν βρήκαν νὰ εἶναι χωρισμένος ἀπὸ ὄλους, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν Σύνοδο»**¹⁴.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του παύση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μὲ τοὺς λατινόφρονες, ὁ Ἅγιος Μάρκος παρότρυνε τὸν κλῆρο καὶ τὸν λαὸ οὔτε αὐτοὶ νὰ ἔχουν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία μὲ τὸν αἰρεσιάρχη «Πάπα» καὶ τοὺς γραϊκολατίνους.

Λέγει ὁ ἴδιος: «Νὰ ἀποφεύγετε, λοιπόν, καὶ ἐσεῖς, ἀδελφοί, τὴν κοινωνία μὲ τοὺς ἀκοινώνητους καὶ τὴν μνημόνευση τῶν ἀμνημονεύτων. Νά, ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς Μάρκος, σᾶς λέω ὅτι αὐτός, ποὺ μνημονεύει τὸν πάπα ὡς ὀρθόδοξο ἀρχιερέα, εἶναι ἔνοχος, ὥστε νὰ ἐκπληρώσει ὅλο τὸν λατινισμό, καὶ νὰ φτάσει μέχρι τὸ σημεῖο νὰ κουρέψει ἀκόμη καὶ τὰ γένηα του. Ὁ λατινόφρων θὰ κριθεῖ μαζί μὲ τοὺς Λατίνους καὶ θὰ λογισθεῖ ὡς παραβάτης τῆς πίστεως»¹⁵. **«Νὰ ἀποφεύγετε, λοιπόν, ἀδελφοί, τοὺς εἰσηγητὲς καὶ ἐπιβεβαιωτὲς τῆς λατινικῆς καινοτομίας»**¹⁶. **«Νὰ τοὺς ἀποφεύγετε, λοιπόν, ἀδελφοί (τοὺς λατινόφρονες) καὶ τὴν κοινωνία μὲ αὐτούς. Γιατὶ αὐτοὶ εἶναι ψευδαπόστολοι, δόλιοι ἐργάτες, ποὺ μετασχηματίζονται σὲ ἀποστόλους Χριστοῦ». Καὶ καταλήγει: «Νὰ στέκεστε, κρατώντας τὶς ἔγγραφες καὶ ἄγραφες παραδόσεις, ποὺ παραλάβετε, γιὰ νὰ μὴν συναρπαχθεῖτε ἀπὸ τὴν πλάνη τῶν ἀθέσμων καὶ ἐκπέσετε ἀπὸ τὸν ἐπιστηριγμὸ σας»**¹⁷.

Ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός ἔχει, θὰ λέγαμε, στὸ θέμα τῆς διακοπῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας κάτι τὸ μοναδικό, τὸ ὁποῖο, ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ εἶναι μεγίστη ἀπώλεια, ἂν δὲν σημειωθεῖ, ἀφ' ἑτέρου

13. «Ἐκθεση τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου, μὲ ποῖο τρόπο δέχθηκε τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ δήλωση τῆς Συνόδου, ποὺ ἐγινε στὴν Φλωρεντία», Patrologia Orientalis, Tome XV, Au Concile de Florence, σσ. 304-308.

14. Σ. ΣΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Τὰ ἀπομνημονεύματα* XII, σ. 548.

15. ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ ΕΦΕΣΟΥ, *Ἐπιστολὴ πρὸς Θεοφάνην*, P.G. 160, 1097D, 1100A.

16. ΣΠΥΡΙΔΩΝ Π. ΛΑΜΠΡΟΥ, *Παλαιολόγια καὶ Πελοποννησιακά*, τ. Α', σ. 26

17. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ, *Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τ. Α', Ἀθήναι 1960, σ. 429.

δὲ δεικνύει τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν ἀσφάλεια, ποὺ ἔνοιωθε, ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τοὺς φορεῖς τῆς αἰρέσεως. **Αὐτὸ** τὸ μοναδικὸ εἶναι ὅτι ἤθελε νὰ διατηρήσει τὴν διακοπὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, ὄχι μόνο ἐν ὄσῳ ζοῦσε, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον.

Ὅταν, λοιπόν, πλησίασε τὸ τέλος τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ βρισκονταν πλησίον του οἱ Ὀρθόδοξοι συναγωνιστές του, καθὼς ἐπίσης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσημοι καὶ μὴ, ἄφησε τὶς τελευταῖες ὁδηγίες, οἱ ὁποῖες μιλοῦν γιὰ τὴν μετὰ θάνατον διακοπὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας του. **Τὸ** κείμενο αὐτὸ εἶναι ἓνα ὁμολογιακὸ κειμήλιο, τὸ ὁποῖο καὶ μόνο του χαρακτηρίζει τὸν ἅγιο. **Δείχνει** ὅτι, ἐνῶ βρίσκεται στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἔχει νεανικὸ παλμὸ καὶ δύναμη. **Δείχνει** τὸ πόσο εἶχε κατανοήσει ὁ Ἅγιος τὴν ἀξία τῆς διακοπῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἀσφάλεια, ποὺ ἔνοιωθε σ' αὐτήν, καὶ ἐπιπλέον ὅτι, ἀναχωρῶντας ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωὴ, εἶχε τὴν καθαρὴ καὶ ἀνόθευτη πίστη ὡς τὸ μεγαλύτερο ἐφόδιο πρὸς συνάντησιν τοῦ Κυρίου. **Εἶχε** τὴν συναίσθησιν ὅτι, ὡς διακόψας τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνία ἀπὸ ἁδῶ, θὰ συναντοῦσε τοὺς διακόψαντας τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνία ἁγίους, τοὺς διωγμένους γιὰ τὴν πίστη, τοὺς μάρτυρες τῆς ἀληθείας καὶ ὅλους ὅσους ἀγάπησαν τὴν καθαρότητα καὶ ἀκεραιότητα τῆς πίστεως καὶ ὅσους ἔπαθαν γι' αὐτήν. **Με** ὅλους αὐτοὺς εἶχε ταυτισθεῖ στὴν παροῦσα ζωὴ καὶ γι' αὐτὸ καὶ μετὰ θάνατον ἤθελε νὰ γνωρίζουν ὅτι παραμένει σ' αὐτὴ τὴν πίστη.

Τὰ βασικὰ σημεῖα τῆς ὁμιλίας εἶναι τὰ ἑξῆς: **Με** ὅλους ὅσους εἶχε διακόψει τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνία γιὰ τὰ θέματα τῆς πίστεως, δὲν ἤθελε οὔτε στὴν κηδεῖα του οὔτε στὸ μνημόσυνό του νὰ παρευρεθοῦν, οὔτε πολὺ περισσότερο νὰ φορέσουν ἄμφια, τάχα γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν, ὁ Πατριάρχης δηλ. καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς του. **Δὲν** ἤθελε νὰ νομισθεῖ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἔστω καὶ ὡς ὑπόνοια, ὅτι κρυφὰ εἶχε ἐκκλησιαστικὴν κοινωνία μαζί τους. **Δὲν** ἐπιθυμοῦσε μετὰ τοὺς λατινόφρονες, Πατριάρχη καὶ Ἀρχιερεῖς, καμμία ἐκκλησιαστικὴν κοινωνία, οὔτε καὶ μετὰ θάνατον. **Δήλωνε** ὅτι ἦταν πεπεισμένος ὅτι, ὅσο ἀπομακρυνόταν ἀπ' αὐτοὺς ἐκκλησιαστικά, τόσο προσέγγιζε τὸν Θεό, ἐνωνόταν μετὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τοὺς ἁγίους. **Ὅσο** ἀπεναντίας πλησίαζε αὐτοὺς, τόσο ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας. **Δὲν** ἤθελε, ἀναφέρει τελειώνοντας, καμμία κοινωνία ἐκκλησιαστικὴ, γιὰ νὰ μὴν ἀναμιχθοῦν στὴν πίστη τὰ ἄμικτα¹⁸.

18. ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ ΕΦΕΣΟΥ, *Ἀπολογία*, P.G. 160, 536CD.

Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος ἀσφάλισε τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ ἐκλατινισμοῦ καὶ διήγειρε κάθε ὀρθόδοξη συνείδηση ἐναντίον τῆς παπικῆς αἰρέσεως, ἡ ὁποία μηχανευόταν τὰ πάντα, γιὰ νὰ ὑποδουλώσει τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. **Ὁ**λοι οἱ Ὁρθόδοξοι συμμορφώνονταν πρὸς τὰ σαλπίσματα τοῦ ἀρχηγοῦ, Ἁγίου Μάρκου, καὶ δὲν συλλειτουργοῦσαν μὲ τοὺς λατινόφρονες, δὲν ἐπικοινωνοῦσαν μ' αὐτούς, καὶ δὲν μνημόνευαν τοὺς ψευδεπισκόπους, ποὺ ὑπέγραψαν τὴν ψευδῆ ἔνωση τῆς Φλωρεντίας.

3. Γεννάδιος Σχολάριος. Ὁ πρῶτος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν Ἄλωση

Στὸ πλευρὸ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ στάθηκε ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος, ὃχι ὡς ἓνας ἀπλὸς ὀπαδὸς ἢ σημαντικὸ μέλος. **Εἶ**ναι ἡ ἐνσάρκωση τοῦ ἰδίου τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἡ ἀπαράλλακτη εἰκόνα του. **Γι**ὰ αὐτὸ καὶ ὁ Ἅγιος Μᾶρκος τὸν ἐπέλεξε ἐπισήμως, λίγο πρὶν πεθάνει, ὡς συνεχιστὴ τῶν ἀγῶνων του. **Π**ίστευε μάλιστα καὶ δικαιοῦθηκε ὅτι ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος θὰ διεξήγαγε ἐπιτυχέστερα τὸν ἀγῶνα, λόγω τῶν πολλῶν καὶ ἀναμφισβητήτων προσόντων του, τῆς μεγάλης πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς δυνατότητας νὰ ἐπηρεάζει τὸν αὐτοκράτορα, ὡς ἀνώτατος κρατικὸς ἀξιωματοῦχος καὶ σύμβουλος. **Ὁ** Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος μὲ τοὺς σθεναροὺς καὶ ἐπίμονους ἀγῶνες του κατέστησε στὴν πράξη ἀνεφάρμοστο τὸν «ἐνωτικὸ» ὄρο τῆς ψευδοσυνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας, ἐπηρεάζοντας τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννη Παλαιολόγο καὶ ἐκφράζοντας τὴν συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἅγιο Μᾶρκο τὸν Εὐγενικό, ποὺ ἄντεξε στοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ στὶς πιέσεις καὶ δὲν ὑπέγραψε τὸν «ἐνωτικὸ» ὄρο τῆς ψευδοσυνόδου, τρία ἀκόμη πρόσωπα ἔφυγαν κρυφά, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπογραφή, γιὰ νὰ μὴ δεχθοῦν πιέσεις. **Ὁ** ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορα, δεσπότης Δημήτριος Παλαιολόγος, ὁ γνωστὸς φιλόσοφος τοῦ Μυστρά Γεώργιος Πλήθων-Γεμιστὸς καὶ ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος καὶ ὀρισμένοι ἄλλοι.

Θὰ περίμενε κανεὶς ὅτι, μετὰ τὴν ἐπιστροφή τῆς ἀντιπροσωπείας στὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ Γεννάδιος θὰ ἔπεφτε στὴν δυσμένεια τοῦ βασιλέως καὶ θὰ ἔχανε τὰ ὑψηλὰ διοικητικὰ ἀξιώματα, ποὺ κατεῖχε, ὡς καθολικὸς σεκρετᾶριος τοῦ βασιλέως, γενικὸς γραμματέας δηλ. τῶν ἀνακτορικῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ κα-

θολικὸς κριτὴς τῶν Ρωμαίων, γενικὸς δικαστής, δηλ., κάτι σὰν πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. **Συνέβη**, ὁμως, τὸ ἀντίθετο. **Κράτησε** ἀκόμη καὶ τὴν θέση του ὡς ἐπισήμου ὁμιλητῆ κάθε Παρασκευὴ σὲ αἴθουσα τῶν ἀνακτόρων, ἐπὶ θεολογικῶν καὶ ἠθικῶν θεμάτων, μὲ τὴν παρουσία τοῦ βασιλιᾶ καὶ τῆς συγκλήτου.

Ἀποκορύφωμα αὐτῆς τῆς εὐνοϊκῆς ὑπὲρ τῶν Ὁρθοδόξων στάσεως τοῦ αὐτοκράτορα ἦταν ὅτι ἐπέτρεψε στὸν Σχολάριο νὰ ἀντιπαραταχθεῖ ἐλευθέρως πρὸς τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ αἰρεσιάρχου «Πάπα» θεολόγο, λεγόμενο «ἐπίσκοπο» Κορτώνης Βαρθολομαῖο Lapacci, κατὰ τὶς συζητήσεις στὸ παλάτι τοῦ Ξυλαλαῖ, οἱ ὁποῖες διεξήχθησαν κατ' ἄλλους μὲν τὸ 1444, κατ' ἄλλους δὲ τὸ 1445¹⁹. **Κατὰ** τὶς συζητήσεις αὐτὲς ἐπιδίωξη τῶν αἰρετικῶν παπικῶν ἦταν ἡ ἀνανέωση τοῦ «ἐνωτικοῦ» ὄρου τῆς ψευδοσυνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας. **Γι'** αὐτὸ παρίσταντο ὁ καρδινάλιος καὶ ἀνηψιὸς τοῦ αἰρεσιάρχου «Πάπα» Francesco Condulmer καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λατινόφρονες. **Ἡ** ἐπιχειρηματολογία τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου ἦταν συντριπτική. **Ὁ** ἐπίσημος θεολόγος τοῦ αἰρεσιάρχου «Πάπα» ὑπέστη δεινὴ ἦττα καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς παρισταμένους δὲν τόλμησε νὰ τεῖνει χεῖρα βοήθειας πρὸς τὸν λεγόμενο «ἐπίσκοπο», ποὺ δεχόταν ἰσχυρὰ χτυπήματα. **Συντετριμμένος** ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Γενναδίου ὁ Ἰσίδωρος Ρωσίας, καρδινάλιος πλέον, ἐπιδόθηκε σὲ πολυχρόνια προσπάθεια συλλογῆς ὑλικοῦ ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῶν συνόδων, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὸν Γεννάδιο, χωρὶς ὁμως νὰ τὸ ἀποτολμήσει, ὅταν κατὰ τὸ 1452 ἔγινε νέα ἀπόπειρα ἀνανεώσεως τοῦ «ἐνωτικοῦ» ὄρου.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν συζητήσεων στὸ παλάτι τοῦ Ξυλαλαῖ δὲν ἦταν ἀπλῶς μία θεαματικὴ νίκη στὸν θεολογικὸν διάλογο μὲ προσωρινὲς ἐντυπώσεις. **Ἦταν** οὐσιαστικῶς διόρθωση καὶ ἀνάκληση τοῦ «ἐνωτικοῦ» ὄρου τῆς Φλωρεντίας. **Μετὰ** τὶς συζητήσεις συνετάγη τόμος, ὁ ὁποῖος ὑπογράφηκε ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο μέρος ὄσων ὑπέγραψαν τὸν ὄρο τῆς Φλωρεντίας, τὸν ὁποῖο γιὰ δευτέρη φορά ἀποκήρυτταν, μετὰ τὴν πρώτη ἀποκήρυξη ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν Ἰταλία. **Ἡ** σκέψη περὶ ὑπογραφῆς νέου λιβέλλου πίστεως ἀνήκει στὸν βασιλιά, ὁ ὁποῖος θέλησε, μ' αὐτὴ του τὴν ἐνέργεια, ν' ἀπορρίψει ἀπὸ τὴν συνείδησή του τὸ βάρος τῶν

19. Περὶ τοῦ χρόνου τῶν συζητήσεων βλ. O. KRESTEN, *Eine Sammlung von Konzilsakten aus dem Besitze des Kardinals Isidoros von Kiev*, Wien 1976, σ. 31 ἐξ.

ταπεινωτικῶν συνθηκῶν τῆς Φλωρεντίας²⁰.

Ἡ ἔκβαση τῶν συζητήσεων τοῦ Ξυλαλαῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ σαφῶς φιλορθόδοξη στάση τοῦ αὐτοκράτορα, παρὰ τὴν προσποίηση τοῦ λατινισμοῦ, ἀποτελοῦν δικαίωση τῆς ἀποφάσεως τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου νὰ διατηρήσει τὶς θέσεις του καὶ νὰ ἐπηρεάζει ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὶς ἀποφάσεις τοῦ βασιλιᾶ.

Μὲ τὶς συζητήσεις στὸ παλάτι τοῦ Ξυλαλαῖ ἄρχισε ὁ Γεννάδιος Σχολάριος τὸ νέο ρόλο του ὡς ἡγέτη τῶν Ὁρθοδόξων. **Ἐ**γκατέλειψε πλέον τὴν σιωπὴ καὶ τὴν ἀπόκρυψη πίσω ἀπὸ τὴν σκιά τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ καὶ ἐμφανῶς κατῆλθε στὸν ἀνοικτὸ στίβο, ἀναγνωρισμένος ἀπ' ὅλους ἡγέτης, ὄχι μόνο λόγῳ τῆς ὑποδείξεώς του ἀπὸ τὸν Ἅγιο Μᾶρκο τὸν Εὐγενικό, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῶν ἀναμφισβήτητων προσόντων καὶ τῆς στερεᾶς καὶ ἀκλόνητης εὐσεβείας, ἡ ὁποία τὸν κατέστησε ἀληθῆ διάδοχο τοῦ Ἁγίου Μάρκου. **Ἀ**πὸ τὸ 1445 μέχρι τὴν πτώση τῆς Πόλεως τὸ 1453, κάτω ἀπὸ δύο αὐτοκράτορες, τὸν Ἰωάννη Παλαιολόγο, μέχρι τὸ 1448, καὶ τὸν Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο, ἀπὸ τὸ 1449 μέχρι τὸ 1453, καὶ κάτω ἀπὸ δύο καταστάσεις βίου, τοῦ λαϊκοῦ, μέχρι τὸ 1450, καὶ τοῦ μοναχοῦ, ἀπὸ κεί κὶ ἔπειτα, ἀγωνίστηκε μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις, γιὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν δύο στόχοι: **ν'** ἀνατραπεῖ ἀφ' ἑνὸς ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ταπεινωτικοῦ ὄρου τῆς Φλωρεντίας καὶ νὰ πεισθοῦν ἀφ' ἑτέρου ἄρχοντες καὶ λαὸς ὅτι ἡ σωτηρία τῆς Πόλεως εἶναι περισσότερο ἐξασφαλισμένη, ἐὰν στηριχθοῦν στὶς δικές τους δυνάμεις καὶ ὀργανώσουν τὴν ἄμυνα καὶ ὀχύρωση τῆς Πόλεως μὲ τὰ δικὰ τους οἰκονομικὰ μέσα, ὅσες θυσίες καὶ ἂν ἀπαιτήσῃ αὐτό, παρὰ ἀναμένοντας τὴν ἀμφίβολη βοήθεια τοῦ αἵρεσιάρχου «Πάπα», μὲ τὸ ἀντάλλαγμα τῆς προδοσίας τῆς πίστεως²¹.

4. Ἡ Συνοδικὴ καταδίκη τῆς ψευδοσυνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας

Οἱ ἐκτεθέντες ἀγῶνες τοῦ Ὁρθοδόξου κλήρου καὶ λαοῦ, τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ καὶ τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου ἔφεραν τὸ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα. **Ἡ** Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, μὲ πα-

20. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ, *Ἄπαντα τὰ εὑρισκόμενα*, ἐκδ. L. PETIT – X. SIDRIDES – M. JUGIE, *Oeuvres Completes de Georges Scholarios*, τ. III 99-100, Paris 1928-1936.

21. Πρωτοπρεσβ. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΖΗΣΗΣ, *Γεννάδιος Β' Σχολάριος, Βίος-Συγγράμματα-Διδασκαλία*, ἐκδ. Β' Πατριαρχικὸ Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Ἀνάλεκτα Βλατάδων 30, Θεσ/κη 1988, σσ. 157, 158, 160, 161.

νορθόδοξη συνοδική εξέγερση, ἀποκήρυξε καὶ κατέκρινε τὸν «ένωτικὸν» ὄρο καὶ τὴν λεγομένη «σύνοδο» τῆς Φλωρεντίας ὡς «ληστρική, ἐναγῆ, μιανὰ, ἄθεσμη, ψευδοσύνοδο κ.τ.ῶ.»²². Αὐτὸ ἐγινε μὲ τὴν Σύνοδο τῆς Μόσχας τοῦ 1441²³, τὴν Σύνοδο τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ 1443²⁴, τὴν Ἀπολογία τοῦ Κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννη Η' τὸν Παλαιολόγο τὸ 1443²⁵, τὶς Ἐκκλησίες Μολδοβλαχίας, Σερβίας καὶ Ἰβηρίας, οἱ ὁποῖες μὲ εἰδικὲς πράξεις, κατεδίκασαν τὴν ψευδοσύνοδο τῆς Φλωρεντίας²⁶, τὴν Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1450²⁷, τὴν Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1484²⁸, τὴν ἀπάντηση

22. ΙΩ. ΚΑΡΜΙΡΗΣ, *Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τ. Ι, Ἀθήναι 1952, σσ. 28-29

23. Α. RICHLER, *Geschichte der kirchlichen Trennung zwischen dem Orient und Occident*, München 1865, τ. ΙΙ, σ. 52 ἐξ. ΒΛΑΣΙΟΣ ΦΕΙΔΑΣ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τ. Β', Ἀθήνα 1994, σσ. 625-626.

24. Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ, *Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθήναι 1892, σσ. 25-28. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων*, ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Ἀλεξανδρείᾳ, 1910, σσ. 439-442. Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, ἐκδ. ΣΤ', τ. Ε', Ἀθήναι 1932, σσ. 277-278. Β. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ἐκδ. Β', Ἀθήναι 1959, σ. 395. Π. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, *Σχέσεις Καθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων*, Ἀθήναι 1958, σ. 525. ΒΛΑΣΙΟΣ ΦΕΙΔΑΣ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τόμος Β', Ἀθήνα 1994, σ. 625. Ἀρχιμ. ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΠΙΛΑΛΗΣ, *Ὁρθοδοξία καὶ Παπισμός. Ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν*, τ. Β', ἐκδ. Β' Ὁρθόδοξος Τύπος καὶ Σύλλογος «Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης», Ἀθήνα 2014, σ. 79.

25. ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Ἀντίρρησις περὶ τῆς Ἀρχῆς τοῦ Πάπα*, Ἰάσιο 1682, σ. 233 ἐξ. ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ, *Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τοῦ σχίσματος τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς κλπ.*, Ἀθήναι 1896, σ. 218 ἐξ. ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Τόμος καταλλαγῆς*, Ἰάσιο 1692, σσ. 422-431.

26. Ἀρχιμ. ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΠΙΛΑΛΗΣ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 80.

27. ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 457 ἐξ. ΧΡ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, «Τὰ πρακτικὰ τῆς οὕτω λεγομένης ὑστάτης ἐν ἀγία Σοφία συνόδου (1450) καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀξία αὐτῶν», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* 16 (1896/7) 117. ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ, *Μελέτη Ἱστορικὴ περὶ τῶν αἰτιῶν τοῦ Σχίσματος*, τ. Β', Ἀθήναι 1912, σ. 257. Ἀρχιμ. ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΠΙΛΑΛΗΣ, ὁ. π.

28. ΝΑΘΑΝΑΗ ΧΥΧΑΣ, *Ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα*, ἐκδ. Ἀ. Δημητρακόπουλος, Λειψία 1869, σ. θ' - ιγ'. Α. RICHLER, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 397. Ε. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἐκκλησιαστικὰ σύλλεκτα*, Σάμος 1891, σσ. 26-29. ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Πρῶται σχέσεις Ὁρθοδόξων καὶ Λατίνων μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/λεως*, Ἱερουσαλὴμ 1908, σ. 25 ἐξ. Γ. ΡΑΛΛΗΣ - Μ. ΠΟΤΛΗΣ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ Ἱερῶν κανόνων*, Ἀθήναι 1852/9, VI 143-147. ΙΩ. ΚΑΡΜΙΡΗΣ, *Τὰ συμβολικὰ κείμενα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, σ. 25 ἐξ.

τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν, Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμία, Ἀντιοχείας Ἀθανασίου καὶ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, πρὸς τοὺς Ἀγγλικανοὺς Ἀνωμότους (1716-1725), μετὰ τὴν ὁποία ἀπορρίπτεται ἢ ἐν Φλωρεντία Σύνοδος, χαρακτηριζομένη ὡς «καΐαφικὸν συνέδριον, ὡς ληστρικὸν τε καὶ βίαιον κ.τ.λ.»²⁹, καὶ τέλος τὴν Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1727³⁰.

Ἐπίλογος - Προτάσεις

Δὲν θὰ ἦταν καθόλου τολμηρὸ καὶ ὑπερβολικὸ νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι στὶς ἡμέρες μας ζοῦμε μία ἀναβίωση τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας. **Η** ψευδοσύνοδος τῆς Κρήτης, ποὺ συνεκλήθη στὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου 2016, εἶναι μία νέα Φερράρα-Φλωρεντία. **Δ**ὲν εἶναι οὔτε ἀγία, οὔτε μεγάλη, οὔτε σύνοδος. **Εἶναι** μία ληστρική, Φλωρεντινὴ, αἰρετικὴ, οἰκουμενιστικὴ ψευδοσύνοδος.

Γι' αὐτὸ μὲ βάση τὰ ὅσα ἀναπτύξαμε, θεωροῦμε ὅτι εἶναι ἀδήριτη ἢ ἀνάγκη οἱ Τοπικὲς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, καὶ μάλιστα ὅσες δὲν ἔλαβαν μέρος σ' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ μία νέα Πανορθόδοξη Σύνοδος

α) νὰ καταδικάσουν τὴν λεγομένη «σύνοδο» τῆς Κρήτης ὡς ληστρική, αἰρετικὴ καὶ οἰκουμενιστικὴ σύνοδο,

β) νὰ ἀπορρίψουν τὰ κείμενά της ὡς αἰρετικά, ἰδιαίτερα τὸ κείμενο γιὰ τὶς σχέσεις μετὰ τοὺς ἑτεροδόξους,

γ) νὰ καταδικάσουν τοὺς διοργανωτὲς, τοὺς πρωταγωνιστὲς, τοὺς συμμετέχοντες σ' αὐτήν, τοὺς ὑπογράψαντας καὶ ἀποδεχομένους τὰ αἰρετικὰ κείμενά της,

δ) νὰ καταδικάσουν τὸν διαχριστιανικὸ καὶ διαθρησκευτικὸ συγκρητιστικὸ Οἰκουμενισμὸ ὡς παναίρεση,

ε) νὰ ἀποφασίσουν τὴν ἀποχώρηση ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τὸ λεγόμενο «Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», δηλ. αἰρέσεων,

στ) νὰ τερματίσουν κάθε κοινὴ ἐμφάνιση τῶν Ὁρθοδόξων μετὰ τοὺς ἀλλοθρήσκους καὶ αἰρετικούς, καὶ

29. MCC 37, 4435. Ἰω. ΚΑΡΜΙΡΗΣ, ἐνθ' ἄνωτ., τ. 2, Ἀθῆναι 1953, σ. 788-820. Πρωτοπρεσβ. Ἰω. ΡΩΜΑΝΙΔΗΣ, *Κείμενα δογματικῆς καὶ συμβολικῆς θεολογίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τ. Β', ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσ/κη 2000, σσ. 384-431.

30. J. MANSI, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio. Florentie et Venetiis 1757/98, Parisiis 1899/1927*, 37, 895. Πρωτοπρεσβ. Ἰω. ΡΩΜΑΝΙΔΗΣ, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 489-501.

☞ νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὸν ἄγονο διάλογο τῆς Ὁρθοδοξίας μετὰ τοὺς πάσης φύσεως αἰρετικούς.

* * *

Εἶθε ὁ Ἅγιος Τριαδικὸς Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιώσει νὰ ζήσουμε τὴν Πανορθόδοξη Συνοδικὴ καταδίκη τῆς ψευδοσυνόδου τῆς Κρήτης, δι' εὐχῶν Σας.

